

PANGEA

PANGEA

Het boek

THOMAS
VAN DE WALLE

Copyright © 2026 Thomas Van de Walle

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur, behoudens korte aanhalingen in een bespreking.

Dit is een werk van fictie. Namen, personages, plaatsen en gebeurtenissen zijn ontsproten aan de verbeelding van de auteur of worden fictief gebruikt. Elke gelijkenis met bestaande personen, levend of overleden, of met werkelijke gebeurtenissen berust op toeval.

Eerste druk

HOOFDSTUK 1

De aanval

De beste plek op een Stegosaurus was precies tussen de tweede en derde rugplaat, waar de ruggengraat een soort zadel vormde en de huid warm en zacht was als door de zon gebakken leer. Iedereen in het dorp wist dit. Maar het was Fenn die het als eerste had ontdekt, op driejarige leeftijd, toen de oude Bracken zijn grote, gepantserde kop had gebogen en hem als een ladder op zijn voorpoot had laten klauteren.

Dat was vier zomers geleden. Nu zat hij in diezelfde groef met zijn blote voeten bengelend tegen Brackens flank, met een half opgegeten granaatappel die sap langs zijn pols liet druipen, en keek hij hoe de vallei in Avalonia zich onder hem uitstreekte als een schilderij dat iemand in de regen had achtergelaten — allemaal zachtgroen

en wazig goud, de kleuren die in de hitte van de late namiddag in elkaar overvloeiden.

Onder hem probeerden drie jongere kinderen Brackens staart te beklimmen, wat een hopeloze onderneming was en altijd al was geweest. De kleine Lia was vier jaar oud en onverschrokken, wat een gevaarlijke combinatie was. Haar broer Cal was vijf en deed alsof hij dapperder was dan hij in werkelijkheid was. En de kleine Moss, die amper drie was, krom niet echt, maar klemde zich vast aan een van de stekels op de staart en weigerde los te laten. Bracken zwaaide lui met zijn staart, waardoor Cal met een gil die overging in gelach in de klaver tuimelde. De grote Stegosaurus slaakte een laag, rommelend gegrom – het geluid dat hij maakte wanneer hij deed alsof hij geïrriteerd was, maar eigenlijk best tevreden was – en kauwde verder op zijn mondvul varens.

“Je raakt nog een vinger kwijt als je dat blijft doen,” riep Fenn naar beneden. Hij zei het zoals zijn moeder het altijd zei, met de typische toon van iemand die een waarschuwing al zo vaak

heeft gegeven dat het meer een traditie dan een waarschuwing is geworden.

“Je bent onze moeder niet,” zei Cal, terwijl hij klaver uit zijn haar plukte.

“Nee. Je moeder had Bracken je allang laten opeten.”

Dit was natuurlijk belachelijk. Stegosaurussen waren planteneters. Maar Cal was vijf en wist dit niet helemaal zeker, dus schoof hij iets verder weg van Brackens bek, wat precies was wat Fenn had bedoeld.

Het was zo'n namiddag waarvan je het gevoel had dat hij eeuwig kon duren. De Callowmere-rivier kronkelde zilverachtig door de weide beneden, en daarachter stuurden de rieten daken van Hale's Crossing hun avondlijke slierten schoorsteenrook de lucht in. Een paar pterosaurussen draaiden luie cirkels in de opwaartse thermiek boven de oostelijke heuvelrug, zo hoog dat ze eruit zagen als stukjes papier die door de wind werden meegevoerd. Ergens in het dorp luidde een bel voor het avondeten, hoewel niemand op Brackens rug ook

maar enige intentie toonde daar gehoor aan te geven.

Fenn leunde achterover tegen de warme plaat achter hem en sloot zijn ogen. De wereld zoemde. Insecten. Wind door de wilde gerst. Brackens langzame, regelmatige ademhaling, als een blaasbalg in een smederij. Hij voelde de hartslag van de dinosaurus door de huid onder hem – een diepe, oeroude percussie, zo regelmatig als de draaiing van de aarde.

Dit zou hij zich later herinneren. Hij zou het met zich meedragen over duizenden kilometers vol gevaar en verwoesting, het dicht tegen zich aan houden als een in doek gewikkelde kool – dit laatste, gouden, gewone moment voordat alles uit elkaar viel.

• • •

Het begon met de pterosauriërs.

Fenn merkte het eerst niet op – of beter gezegd, hij merkte het wel op zonder het te begrijpen. De pterosauriërs boven de bergkam

vouwden hun vleugels in en lieten zich vallen, zo plotseling verdwijnend onder de boomgrens dat het leek alsof iemand de touwen had doorgesneden die hen op hun plaats hielden. Een zwerm Archaeopteryxen barstte als een donkere, wervelende massa uit het gersteveld, krijsend terwijl ze naar het zuiden draaiden.

Toen stopten de insecten.

Gewoon – gestopt. De hele zoemende, brommende symfonie van een zomernamiddag doofde als een kaarsvlam. De stilte die ervoor in de plaats kwam was zo plotseling en zo absoluut dat Fenns ogen wijd open schoten en zijn hand naar de dichtstbijzijnde rugplaat van Bracken ging, die hij vastgreep als een leuning.

Bracken was gestopt met kauwen.

Fenn had in zijn zeven jaar en de vier jaar dat hij Bracken kende nog nooit gezien dat de oude Stegosaurus ophield met kauwen. Bracken stond stijf, met een half verpletterde varen aan zijn kaken, zijn kleine ogen strak gericht op de noordelijke boomgrens. Er ging een rilling door zijn lichaam – niet de aangename rilling van

vliegen die worden weggejaagd, maar iets diepers, iets dat in de botten begon. Fenn voelde het door zijn benen omhoog gaan en zijn borstkas in, en daarmee kwam een gevoel waar hij geen naam voor had: een koud, scherp onheil, alsof de wereld een fractie van zijn as was afgeleden en niets meer helemaal was waar het hoorde te zijn.

“Fenn?”

Het was Lia. Ze was gestopt met klimmen. Alle drie de kleintjes waren gestopt met klimmen. Ze klampten zich vast aan Brackens rugplaten als Archaeopteryxen op een draad, starend naar het noorden.

“Wat is er?” fluisterde ze. “Waar kijkt Bracken naar?”

Fenn gaf geen antwoord. Hij luisterde. Onder de stilte, onder de vreselijke, ademloze stilte van de weide, was er iets anders. Een geluid dat zo zacht was dat het eigenlijk helemaal geen geluid was. Een trilling. Hij voelde het in zijn tanden, in de haarwortels. Het was het gevoel dat je kreeg als je te dicht bij de rand van een klif stond en de wind je duwde – dat diepe,

maagkrampachtige gezoem van iets groots dat naderde.

Boem.

De grond trilde. Fenns granaatappel gleed uit zijn vingers en rolde langs Brackens flank naar beneden, waar hij op de grond openbarstte in een uitbarsting van rood.

Boem.

Nu dichterbij. De gerst trilde aan de andere kant van het veld, elke halm beefde in koor, en Fenn dacht absurd genoeg aan de zee – aan golven die de kust naderen.

Boem. Boem. Boem.

En toen explodeerde de boomgrens.

• • •

Het kwam door de berkenbomen alsof ze van papier waren, brak stammen als droge botten en liet een regen van witte schors en groene bladeren door de lucht dwarrelen. Even – één vreselijk, bevroren moment – zag Fenn het afsteken tegen de lucht: een Tyrannosaurus,

twalf meter spierkracht en woede, met kaken breed genoeg om een mens in zijn geheel te verslinden. Zijn huid was beschilderd. Karmozijnrode en zwarte strepen liepen in grillige patronen over zijn flanken – handafdrukken, spiralen, symbolen die zo oud leken als steen – en op zijn rug, vastgebonden in een zadel van touw en dierlijke botten, zat een ruiter.

De ruiter had blote armen en was gebruind door de zon, met spierbossen die als touwen uitstaken onder zijn huid, die was gestreept met dezelfde rode en zwarte verf als de Tyrannosaurus. Een hoofdtooi van raptorveren en tanden waaierte als een vreselijke kroon achter het hoofd van de ruiter. In de ene hand een lange speer met een gekartelde botpunt. In de andere een fakkel die als een vaandel vuur achter zich liet stromen.

De Tyrannosaurus opende zijn bek en brulde.

Het leek op geen enkel geluid dat Fenn ooit had gehoord. Het was niet het gebrul van een

Parasaurolophus of de knal van de donder, en zelfs niet het diepe gekreun dat Bracken maakte als zijn gewrichten pijn deden in de regen. Het was een geluid van vóór de taal, vóór het denken – een geluid dat doordrong tot in een oeroude kamer van de hersenen waar mensen nog klein en zacht waren en prooidieren. Elk bot in Fenns lichaam begreep het meteen.

Ren.

Maar voordat hij zich kon bewegen, voordat hij zelfs maar kon ademen, barstte de boomgrens opnieuw open – en opnieuw – en opnieuw. Meer gestalten stormden uit het bos. Raptors, slank en afschuwelijk, rennend in groepen van vier en vijf, elk met een ruiter die laag tegen zijn nek gehurkt lag. De ruiters waren beschilderd zoals de eerste – rood en zwart, met veren en woest, hun gezichten met as en oker gemarkeerd tot maskers die er nauwelijks menselijk uitzagen. Ze droegen korte bogen en haakvormige zwaarden van geslepen bot, en ze bewogen zich met een angstaanjagende, geoefende stilte, waarbij ze de raptors leidden met niets anders dan hun knieën

en de druk van een hand. Geen zadels. Geen teugels. Alleen huid tegen schubben, alsof ruiter en beest één enkel wezen waren, gemaakt voor snelheid en geweld.

De eerste vuurpijlen waren al in de lucht. Ze schoten als vallende sterren over de weide en kwamen neer in de rieten daken van Hale's Crossing, en het eerste huisje vloog in brand met een geluid alsof de hele wereld even diep ademhaalde.

Het geschreeuw begon.

Fenn zou later proberen het te beschrijven, maar dat lukte hem niet. Het was niet één schreeuw, maar honderden, verweven tot één levend geluid – vrouwen die naar hun kinderen riepen, mannen die bevelen schreeuwden die niemand opvolgde, het hoge, heldere gekrijs van de jongeren en het lage, dierlijke gebrul van dinosaurussen die pijn leden. Het steeg als stoom op uit het dorp en vulde de vallei van heuvelrug tot heuvelrug, en het was het ergste geluid dat Fenn ooit had gehoord.

“KOM DAAR AF!”

De schreeuw kwam van beneden. Fenn keek en zag Aldric, de smid, over de weide naar hen toe rennen, zijn leren schort nog aan, zijn smidshamer in zijn vuist. Zijn gezicht had een kleur die Fenn nog nooit bij een levend persoon had gezien – grijswit, als as, als een gezicht waaruit alles behalve angst was weggevoeld.

“Haal de kinderen naar beneden! Haal ze er af! Ze steken de oversteek van de rivier in brand – jullie moeten naar het zuiden door het bos...”

Iets raakte hem.

Fenn zag niet wat. Er was een flits – een vorm die te snel bewoog om te volgen – en toen lag Aldric op de grond en stond er een raptor op de plek waar hij had gestaan, zijn sikkelvormige klauw stevig in de aarde gepland. Zijn ruiter gleed neer in één vloeiende beweging – op blote voeten, geruisloos, met een kort zwaard in elke hand. Het gezicht van de ruiter was half rood, half zwart geschilderd, precies in het midden gesplitst, en de ogen boven de verf waren donker en stil en volkomen leeg en verstoken van medelijden.

Even keek de ruiter naar Fenn.

Die ogen zou hij nooit vergeten. Niet boos. Niet echt wreed. Gewoon – leeg. Als twee stenen in een beschilderd masker. De ruiter zei iets in een taal die Fenn niet kende – een korte, klikkende zin, bijna als vogelgezing – en de raptor draaide zijn kop en siste, een geluid als water op een hete kachel.

Bracken bewoog.

De oude Stegosaurus, die in vier jaar tijd niet sneller had bewogen dan een geïrriteerde schuifelgang, schoot naar voren met een brul die leek te komen uit de diepe rotsen van de aarde. Zijn staart – die grote, stekelige staart waar de kinderen net nog op hadden geklommen – zwaaide in een venijnige boog en raakte de raptor dwars over de ribben met een krak alsof er hout werd gekloofd. De raptor tuimelde gillend omver, zijn ruiter werd ver weg in de gerst geslingerd. Bracken zwaaide nog een keer, en het geluid dat hij maakte was iets wat Fenn nog nooit van hem had gehoord: geen gekreun, geen gerommel, maar een brul – oeroud en enorm en

vol van een woede die onmogelijk leek voor een wezen dat ervan hield dat zijn varens twee keer werden gekauwd en zijn buik werd geaaid voor het slapengaan.

“SPRING!” schreeuwde Fenn. Hij gleed al langs Brackens zijde naar beneden, grijpend naar rugplaten en plooien van de huid. “Lia! Call Moss! Spring!”

De kleintjes vielen meer dan dat ze sprongen, tuimelden van de rug van de Stegosaurus in de klaver, en Fenn greep ze vast bij alles wat hij maar kon bereiken – kragen, polsen, haar – en trok ze overeind. Hij was zeven jaar oud en niet groot voor zijn leeftijd, en Moss was zo klein dat hij haar met één arm moest oppakken en tegen zijn heup moest drukken als een zak graan. Achter hen brulde Bracken opnieuw terwijl nog twee raptors rondcirkelden, hun beschilderde ruiters die pijlen afschoten die van zijn rugplaten afketsten als vonken van een aambeeld. Hij zwaaide met zijn staart in grote, vegende bogen, hield ze tegen en won tijd

waarvan hij leek te weten dat hij die niet kon missen.

“Kijk niet achterom,” zei Fenn. Zijn stem klonk rustiger dan hij zich voelde, en hij greep Cal’s hand zo hard vast dat hij de knokkels van de kleinere jongen tegen elkaar voelde knarsen. “Het bos. Nu.”

Ze renden.

• • •

De wereld was een nachtmerrie geworden, geschilderd in vuur en rook. Fenn rende met de drie kinderen langs de rand van de weide, Moss stuiterend op zijn heup, Cal struikelend naast hem, Lia rennend met de grimmige, zwijgende vastberadenheid van een kind dat heeft besloten niet te huilen. Langs het lage stenen muurtje waar sommige dorpelingen hun was ophingen. Langs het moeras waar de Parasaurolophussen schreeuwden en zich tegen het hek wierpen. Langs het lichaam van een man die hij herkende, maar niet kon – en niet wilde – aankijken.

Het dorp stond in brand. Elk huisje, elke schuur, elk gevlochten hek en elke houtstapel stond in brand, en de rook rolde als grote donkere gordijnen door de vallei, waardoor de zon de kleur van een wonde kreeg. Door de rook heen waren vormen te zien: de enorme schaduw van de Tyrannosaurus die zich tussen de huizen bewoog als een reus tussen mierenhopen, de snel flitsende silhouetten van de raptorrijders die door de steegjes slingerden, sommigen van hen nu joelend – hoge, gillende kreten.

Een pijl sloeg drie passen voor hen in de grond, de schacht trilde nog na, de punt zat vast in de aarde. Fenn trok Cal opzij en bleef rennen.

“Wie zijn dat?” hijgde Cal. Zijn gezicht zat onder de roetvlekken en tranen. “Waarom doen ze dit?”

Fenn gaf geen antwoord. Dat kon hij niet. De waarheid was dat hij het niet wist. In zijn zeven jaar had hij nog nooit een plunderaar gezien, nog nooit een met oorlogsverf beschilderde dinosaurus, nog nooit gehoord dat iemand een dorp aanviel. Hale’s Crossing was

een boerendorp. Ze hadden Bracken en een handvol Parasaurolophussen die hielpen met het zware ploegen en een tamme Compsognathus die het ongedierte in de graanschuur opat. Ze hadden niets dat het plunderen waard was. Niets dat dit waard was.

Ze bereikten de boomgrens van het zuidelijke bos en doken de schaduwen onder de eiken in. Het lawaai van het dorp vervaagde een beetje – niet weg, nooit weg, maar gedempt door het bladerdak, als een hand die op een schreeuwende mond wordt gedrukt. Fenn trok de kinderen achter een omgevallen, met mos begroeide boomstam en hurkte daar neer, zijn hart bonkte zo hard dat hij de polsslag in zijn eigen polsen kon zien.

Kleine Lia huilde, stil, haar hele lichaam trilde van de inspanning om stil te blijven. Cal was verstijfd en had een lege blik, starend in het niets. Moss had haar gezicht in Fenns nek begraven en was volkomen stil geworden, zoals heel kleine kinderen doen als de wereld te groot en te luid wordt – een stilte die niet kalm is, maar

een soort overgave, een in zichzelf terugtrekken, en dat maakte Fenn banger dan het geschreeuw had gedaan.

Hij drukte zijn mond tegen Moss' haar en fluisterde: "Ik heb je. Ik heb je."

Toen keek hij naar Cal, die in korte, fluitende ademhalingen ademde, en besepte met een afstandelijke, klinische helderheid dat de jongen op het punt stond te schreeuwen.

Fenn pakte Cals gezicht vast met zijn vrije hand. Cals huid was heet en nat en hij schrok van de aanraking.

'Kijk me aan,' zei Fenn. 'Cal. Kijk me aan. Alleen naar mij.'

Cal keek.

"Het komt wel goed met ons," zei Fenn, en hij zei het met een zekerheid die hij uit een diep en onbekend plekje in zichzelf had opgegraven, een zekerheid die niets te maken had met de realiteit maar alles te maken had met het feit dat deze drie kinderen het nodig hadden om waar te zijn. "We blijven stil, en we blijven doorlopen, en het komt wel goed met ons. Begrijp je dat?"

Cal knikte. Lia drukte haar gezicht tegen Fenns zij en greep een handvol van zijn tuniek vast.

Achter hen, door de bomen heen, had de lucht boven Hale's Crossing de kleur van een smidse gekregen. De rookkolom reikte zo hoog dat hij tegen de wolken leek te leunen.

Fenn stond op. Moss klemde zich aan zijn nek vast. Fenn pakte Cal's hand, en Lia pakte Cal's andere hand, en ze vormden een ketting – vier kinderen, de oudste van hen zeven, aan elkaar gekoppeld als papieren poppetjes die uit één vel waren geknipt.

Ze liepen naar het zuiden, het donker wordende bos in, weg van alles wat ze ooit hadden gekend.

• • •

Ze waren al anderhalve kilometer het bos ingelopen toen Fenn het hoorde. Ver weg. Gedempt. Gedragen door de rookrijke wind als een stem die over het water roept.

Bracken.

De oude Stegosaurus brulde één keer – een lang, gebroken geluid, schor en rauw, totaal anders dan het vertrouwde gegrom dat Fenn zo goed kende. Het klonk door de bomen en weerkaatste tegen de heuvels, en toen stopte het, en de stilte die volgde was de ergste stilte uit Fenns leven.

Hij bleef lopen.

Hij keek niet om.

Maar er was iets veranderd. Hij voelde het aan zijn kaken, aan de manier waarop zijn handen niet meer trilden, aan de nieuwe, angstaanjagende stilte achter zijn ribben waar eerst de angst had gezeten. Het was geen moed, nog niet. Hij was zeven jaar oud en hij kende het woord niet voor wat er in hem groeide. Maar het was iets hards en heets en het zat in zijn borst als een ingeslikte steen, en het liet hem niet huilen.

Iemand had die ruiters gestuurd. Iemand had de raptors beschilderd en ze gericht op een dorp vol boeren en kinderen en een oude Stegosaurus die ervan hield dat zijn varens twee

keer werden gekauwd en zijn buik werd geaaid voor het slapengaan. Iemand, ergens op dit uitgestrekte en eeuwenoude continent, had besloten dat Hale's Crossing moest branden.

Fenn wist nog niet wat hij daaraan zou doen. Hij was zeven, en hij droeg een driejarige, en zijn hand trilde in Cals greep, hoe hard hij ook probeerde het te stoppen.

Maar de steen in zijn borst brandde al.

En die zou niet doven.

HOOFDSTUK 2

De vorm van de wereld

Als je jezelf op de een of andere manier hoog genoeg boven de aarde zou kunnen verheffen — hoger dan de Pteranodons die op de thermiek langs de kust zweven, hoger dan de grote Quetzalcoatlussen van de Centrale Bergen, zelfs hoger dan de ijle, koude lucht waar adem in rijp verandert en de hemel donkerder wordt tot het zwart van de ruimte — dan zou je het zien. Eén land. Eén uitgestrekt, ononderbroken continent, dat zich als een slapende reus over de wereld uitstrekt, met rafelige randen, een immens lichaam en een oppervlak dat krioelt met meer leven dan welke kaartmaker dan ook ooit zou kunnen vastleggen.

Pangea.

De naam is oud. Ouder dan alle rijken die hun grenzen over het oppervlak hebben getrokken, ouder dan de steden en wegen en kanalen, zelfs ouder dan de herinnering aan de

eerste mensen die op de rode vlaktes stonden en uitkeken naar een horizon die nooit leek te eindigen. Het betekent, in een taal die niemand meer spreekt, het Al-Land. En dat is precies wat het is. Er is geen ander continent. Geen verre kust. Geen onontdekt land dat achter de golven wacht. Er is Pangea, en er is de zee, en dat is alles wat er ooit is geweest.

De zee heeft twee namen. In het westen, het noorden en het zuiden, waar de kustlijn afbrokkelt tot kliffen, zoutmoerassen en zwarte vulkanische stranden, ligt Panthalassa – de Al-Oceaan, een watermassa zo uitgestrekt en zo diep dat geen enkel schip haar ooit is overgestoken en is teruggekeerd. Zeelieden die het hebben geprobeerd, vertellen over stromingen die je als vuisten meesleuren, over stormen die wekenlang duren, over golven die hoger zijn dan kathedraaltorens. De rand van Panthalassa is, voor alle praktische doeleinden, de rand van de wereld.

Maar in het oosten, diep in het continent gesneden als een wig in een boomstam, ligt de

Tethyszee. Warmer. Rustiger. Bevaarbaar. Een grote blauwe arm van de oceaan die de noordelijke landen van de zuidelijke scheidt, aan de oostkant versmallend tot een flessenhals van scheepvaartroutes en eilandketens, en aan de oostelijke monding weer verbreedend tot open water. Als Panthalassa de muur aan het einde van de wereld is, dan is de Tethys de hoofdstraat ervan – een glinsterende snelweg van handel en reizen en, meer dan eens, van oorlog.

En als een stenen ruggengraat die Pangea in het midden doorsnijdt en noord van zuid scheidt, staat het Centraal Pangea-gebergte. Het is ontstaan in een tijdperk dat niemand zich kan herinneren, toen de grote platen van Gondwana en Laurasia met zo'n kracht tegen elkaar schuurden dat de aardkorst omhoog werd gebogen tot een muur van graniet en ijs. De hoogste toppen verdwijnen in de wolken en komen niet meer naar beneden. De passen zijn smal en verraderlijk en liggen het halve jaar dichtgesneeuwd. Hele beschavingen zijn aan weerszijden van die bergen opgekomen en ten

onder gegaan zonder ooit van elkaars bestaan te weten, gescheiden door niets meer dan kilometers en kilometers verticale rots.

Het is, kortom, een heel grote wereld. En een buitengewoon ingewikkelde.

• • •

Maar we lopen op de zaken vooruit. Vóór de keizerrijken, vóór de grenzen en de handelsroutes en de oorlogen, voordat de mens waar dan ook een stad bouwde, waren er de dinosaurussen.

Ze zijn overal op Pangea. Ze zijn er al langer dan iemand kan berekenen, en ze zullen er nog lang zijn nadat het laatste menselijke rijk tot stof is vergaan en door het bos is opgeslokt. Dit is hun continent. Mensen wonen er slechts op.

In de koele noordelijke bossen bewegen kuddes Triceratops zich tussen de eiken als levende rotsblokken, terwijl ze met hun grote bekken de schors afschrapen. Stegosaurussen – trage, gepantserde, zachtaardige wezens – grazen

op de weiden, terwijl hun staarten lui naar de vliegen zwaaien. Hadrosauriërs waden in enorme, toeterende groepen door de moerassen, en in de rivieren en meren komen langnekkige plesiosauriërs naar de oppervlakte en duiken ze met het geduld van vissers, terwijl hun schaduwen als donkere wolken onder water glijden. In het noorden zijn geen sauropoden — de gigantische langnek-titanen zijn wezens van warmere streken — maar er zijn meer waterdinosaurussen dan waar ook op het continent, en een kind uit het noorden groeit op met een duidelijke kennis van het verschil tussen een Plesiosaurus en een Ichthyosaurus, net zoals een boerenkind tarwe van gerst kan onderscheiden.

In de zuidelijke gebieden, waar de zon fel brandt en de regen met bakken uit de hemel komt, heersen de sauropoden. Brachiosaurus, Diplodocus, Argentinosaurus — wezens die zo groot zijn dat ze het landschap veranderen door er simpelweg doorheen te lopen, sporen achterlatend die rivieren worden en

voetafdrukken die vijvers worden. De tropische bossen weerklinken van de roep van gevederde raptors en van ceratopsiërs die zich een weg banen door het struikgewas. In de grote woestijnen van het oosten rennen Gallimimus-kuddes over de duinen als zwermen enorme, niet-vliegende Archaeopteryxen.

En dan zijn er nog de carnivoren.

Zij verdienen hun eigen zin, en hun eigen stilte ervoor. Want de carnivoren — de Tyrannosaurussen, de Allosaurussen, de Spinosaurussen en Giganotosaurussen — hebben alles veranderd. Niet omdat ze gevaarlijk waren, hoewel ze dat zeker waren. Niet omdat ze mooi waren, hoewel dat ook waar is, op dezelfde manier waarop een onweersbui of een bosbrand mooi is. Ze hebben alles veranderd omdat iemand op een dag ontdekte hoe je op ze kon rijden.

Maar dat is een verhaal voor later.

• • •

Zeven grootmachten verdelen Pangea onder elkaar, en als je ze allemaal zou willen bezoeken, zou je daar een heel leven voor nodig hebben en meerdere keren van kleding moeten wisselen.

Begin in het noordwesten, waar Fenn geboren is, en je bent in **Avalonia**. Stel je een land voor met groene heuvels en grijze rotsen, met kastelen op kliffen en dorpjes in riviervalleien, met regen en mist en plotselinge gouden middagen. De mensen hebben een bleke huid en houden van discussiëren, ze worden geregeerd door een keizer, maar zijn georganiseerd in koninkrijken en hertogdommen en een ingewikkeld kluwen van feodale loyaliteiten dat een geleerde een week zou kosten om uit te leggen en een boer ongeveer dertig seconden (“De heer bezit het land. Wij bewerken het. Probeer er niet te veel over na te denken.”). Avalonische ridders rijden op gepantserde Triceratopsen de strijd in. In vreedstijd houden de ridders hun vaardigheden op peil in riddertoernooien die, afhankelijk van hoe je het

bekijkt, ofwel het meest spectaculaire schouwspel van Avalonia zijn, ofwel de meest efficiënte manier ooit bedacht om jonge mannen in de ziekenboeg te krijgen. Het hoogtepunt van elk toernooi is het steekspel – een discipline waarbij twee ridders op gepantserde Triceratopsen vanaf tegenovergestelde uiteinden van een zandpad in volle galop op elkaar afstormen, elk met een lans ter lengte van een vissersboot, met de uitdrukkelijke bedoeling de ander van zijn rijdier te slaan. Het is, naar elke redelijke maatstaf, volkomen waanzinnig. De ridders zouden het natuurlijk niet anders willen. Toch is het een beschaafde plek, of dat zegt men tenminste.

Reis ver naar het oosten en je komt in **Laurasia**. Hier verandert de architectuur. De kastelen worden pagodes. De ridders worden samoeraï. De regen verandert in moesson. Laurasia is een uitgestrekt rijk van terrasvormige bergen, bamboebossen en glanzende kuststeden, gevormd door tradities die net zo oud en gelaagd zijn als het sediment in de rivierbeddingen. Hier

is alles zorgvuldig georganiseerd — elke straat heeft een naam, elke regel heeft zijn plaats en elk beroep is duidelijk omschreven. En hoewel er veel regels zijn, glimlachen de mensen terwijl ze hun dag doorbrengen — omdat ze het zo prettig vinden. Het zorgt ervoor dat hun wereld rustig, veilig en precies goed aanvoelt. De geleerden behoren tot de beste van Pangea, de zijde is de afgunst van elk hof, en de marine – gebouwd op de ruggen van enorme, gepantserde zeedinosaurussen – heerst met stille autoriteit over de noordelijke Tethys, alleen geëvenaard door de zeemachten van Avalonia en Carbonia. Een Laurasisch oorlogsschip, met een Mosasaurus vastgebonden aan de boeg en boogschutters op het dek, is een aanblik die zelfs de dapperste admiraal doet omkeren naar huis.

Ten zuiden van de bergen, waar de Tethyszee de lucht verwarmt en de regen bossen voedt die hoger zijn dan kathedralen, ligt **Gondwana**. Het is het grootste rijk op Pangea, en misschien wel het oudste. De mensen hebben een donkere huid en zijn trots, de steden zijn

gebouwd van rode klei en goud, en de markten zijn zo uitgestrekt dat een reiziger van zonsopgang tot het middaguur kan lopen zonder het andere eind te bereiken. De keizers van Gondwana rijden op sauropoden. Niet de karren trekkende Apatosaurussen van een boerendorp, maar de echte reuzen — Brachiosaurussen gehuld in zijde en brons, Titanosaurussen uitgerust met howdahs zo groot als huizen, die zich over de savanne bewegen als schepen over een gouden oceaan. Zo ver naar het zuiden zijn er maar weinig waterdinosaurussen; de rivieren zijn het domein van krokodillen en vissen, en de Gondwanen bevaren die in boten van papyrus en koper. Maar wat ze missen aan waterbeesten, maken ze goed op het land, en een Gondwaans leger op mars, met zijn trommelkorps en zijn oorlogssauropoden en zijn rijen speerdragers die zingend marcheren, is een van de grootste spektakels van de bekende wereld.

Ten westen van Gondwana, aan de andere kant van een keten van vulkanische hooglanden, vind je **Amazonia**. Als Gondwana het oudste rijk

is, is Amazonia het vreemdste — of zo lijkt het tenminste voor buitenstaanders. De mensen daar bouwen trapvormige piramides in de jungle en kerven hun geschiedenis in steen. Ze lezen de sterren met een nauwkeurigheid die Laurasische astronomen verbijstert en voorspellen zonsverduisteringen eeuwen van tevoren. Hun priesters dragen mantels met veren en spreken tegen de dinosaurussen in een taal waarvan ze beweren dat de beesten die begrijpen, en of dit nu waar is of niet, de relatie tussen de Amazoniërs en de dinosaurussen is anders dan alles wat je elders op Pangea aantreft. Ze rijden niet zozeer op hun sauropoden als ze ernaast lopen, en behandelen zelfs de kleinste Compsognathus met een eerbied die Avaloniërs charmant vinden en Permiërs onpraktisch. Hun jungles wemelen van wezens die nergens anders te vinden zijn: raptors met regenboogveren, gepantserde kikkers zo groot als honden, vlinders met een spanwijdte die breder is dan de armen van een man.

Ten oosten van Gondwana, waar het continent smaller wordt en de kust van de Tethys naar het zuiden buigt, droogt het land uit tot zand en steen. Dit is **Permia**. Een woestijnrijk, mooi en wreed, waar water meer waard is dan goud en schaduw een vorm van betaalmiddel is. Permische steden zijn wonderen van techniek — met witte muren en blauwe koepels, gekoeld door ondergrondse aquaducten en windtorens die de woestijnbries vangen en naar mozaïekbinnenplaatsen leiden. Er zijn hier niet veel sauropoden; het land kan ze niet onderhouden. Maar de Permiërs hebben kleinere, snellere dinosaurussen gefokt tot wezens van verbazingwekkende bruikbaarheid — rennende Gallimimussen voor hun postdienst, gravende Protoceratops die putten boren in het zand, en, als het nodig is, semi-aquatische oorlogs-Spinosaurussen uitgerust met een spiegellend pantser dat de vijand verblindt in de woestijnzon. Permische handelaren zijn te vinden in elke haven en op elke markt op Pangea, en er wordt gezegd dat een Permische handelaar

zand aan de woestijn zou kunnen verkopen en de woestijn hem daarvoor zou laten bedanken.

Nog verder naar het zuiden ligt **Dharwaria**. Het is een land van uitersten: weelderige riviervalleien en verschroeiide plateaus, moessonbossen en droge vlaktes, steden van gebeeldhouwd marmer en dorpen van modder en riet. De Dharwarische cultuur is net zo gelaagd als het landschap — duizend lokale tradities verweven tot één uitgestrekte beschaving, bijeengehouden door een gedeeld geloof, gedeelde verhalen en het geweldige Dharwarische wegennet, dat het beste van Pangea is en van kust tot berg met stenen is geplaveid. De Dharwarische oorlogs-Rajasaurussen zijn legendarisch, maar de Dharwariërs rijden ook op sauropoden – Isisaurussen gehuld in beschilderd doek en belletjes – en fokken Velociraptors met buitengewone snelheid en intelligentie voor verkenning en het overbrengen van berichten. Het is een rijk land, en een ingewikkeld land, en

buitenstaanders die het onderschatten, maken die fout meestal geen tweede keer.

Zes keizerrijken. Zes visies op de wereld. Zes manieren om samen te leven met de enorme, oeroude wezens die hun continent delen.

Het is je vast opgevallen dat er zeven machten zijn, en dat er slechts zes worden beschreven.

De zevende is anders.

• • •

Over **Carbonia** wordt niet gesproken zoals over de andere rijken. Er zijn geen lovende beschrijvingen van de markten en monumenten, geen reisverhalen over de schoonheid, geen handelsroutes die gretig naar de poorten leiden. Als Carbonia al ter sprake komt — in de gedempte toon van diplomaten, in de waarschuwingen van ouders voor het slapengaan, in de droge voetnoten van historici die liever over iets anders zouden schrijven — dan wordt het genoemd zoals je een litteken noemt. Kort.

Voorzichtig. Met het onuitgesproken besef dat de wond eronder nooit helemaal is genezen.

De moerassen van Carbonia liggen in het zuidoosten van Pangea, waar het continent wegzakt in een uitgestrekt, laaggelegen bekken van stilstaand water, rottende vegetatie en lucht die zo vochtig is dat het voelt alsof je door een natte doek ademt. Er leven geen dinosaurussen. De grote beesten komen de moerassen niet binnen; iets in het water, of de lucht, of de diepe zwarte modder stoot ze af, net zo zeker als een muur van vuur. Wat er wel leeft, is ouder en, op zijn eigen manier, nog angstaanjagender: de reusachtige insecten en ongewervelden uit een vroeger tijdperk. Libellen met een vleugelspanwijdte breder dan een mens lang is. Duizendpoten zo lang als omgevallen bomen, gepantserd in zwarte chitine, die zich door het struikgewas bewegen met een geluid alsof honderd messen worden geslepen. Spinnen die webben spinnen tussen de mangrovestammen, sterk genoeg om een kleine dinosaurus te vangen.

Voor een mens zonder dinosaurus zijn deze wezens een doodvonnis. Voor een grote dinosaurus zijn de reusachtige insecten prooi – een makkelijke prooi zelf, knapperig en in overvloed, nauwelijks de moeite waard om op te kauwen. Deze biologische onbalans is in zekere zin de sleutel tot alles wat er in de recente geschiedenis van Pangea is gebeurd.

Want Carbonia was niet altijd een moerasgebied. Carbonia was, generaties geleden, een rijk.

• • •

Wat volgt is het verhaal dat elk kind op Pangea leert voordat het vijf jaar oud is, het verhaal dat in monumenten is gegraveerd, in wandtapijten is geweven en in honderd talen wordt gezongen, van de ene kust tot de andere. Het is het verhaal van hoe de wereld bijna ten onder ging, en waarom dat nooit meer mag gebeuren.

Carbonia was, in de tijd vóór de moerassen, een natie zoals alle andere — ambitieus, trots en hongerig naar meer. Maar Carbonia deed iets wat geen enkele andere beschaving had geprobeerd. Carbonia was de eerste die de grote vleesetende dinosaurussen temde. Niet de kleine jagers, de Velociraptors en de Deinonychussen die elk rijk gebruikte voor verkenning en ongediertebestrijding. De grote Tyrannosaurussen. Spinosaurussen. Giganotosaurussen. De toproofdieren, de koningen van de voedselketen, wezens die elke andere menselijke beschaving had behandeld met hetzelfde wantrouwige respect dat je aan een onweersbui geeft: je bekijkt het van een afstand, je probeert er geen zadel op te leggen.

Carbonia legde er zadels op.

En zette er vervolgens legers op.

De oorlog die volgde was de meest verwoestende gebeurtenis in de geschiedenis van Pangea. Carbonische legioenen stroomden het continent over op de ruggen van carnivoren die een Triceratops konden verpletteren, een falanx

konden verspreiden en door een stadsmuur konden scheuren alsof het nat papier was. Het ene rijk na het andere viel. Steden in Gondwana brandden af. Kastelen in Avalonia stortten in. Laurasische vloten werden onder de golven gesleurd door voor de oorlog getrainde Spinosaurussen die onder hun rompen opdoemden als nachtmerries die uit de diepte oprijzen.

Een tijdlang leek het erop dat Carbonia zou slagen. Dat dat ene rijk, gewapend met de meest verschrikkelijke wapens die de natuur te bieden had, heel Pangea zou opslokken.

Dat gebeurde niet.

Wat het tegenhield was iets wat nog nooit eerder was gebeurd en sindsdien ook nooit meer is gebeurd: de andere zes beschavingen zetten alle grieven, alle grensgeschillen, alle eeuwenoude haat opzij en vormden één enkele, verenigde alliantie. Avalonia en Laurasia, die in de vorige eeuw drie oorlogen hadden gevoerd, trokken onder dezelfde vlag ten strijde. Gondwana en Permia, waarvan de kooplieden elkaar al

generaties lang hadden bedrogen, leverden dezelfde oorlogskas. Amazonia stuurde haar gevederde krijgers om samen met de Dharwarische cavalerie te vechten. De alliantie was onwaarschijnlijk, onrustig en groots, en ze brak de opmars van Carbonia in de Slag bij de Straat van Tethys in een gevecht dat zo enorm was dat, volgens de dichters, de zee zelf rood kleurde en zeven dagen lang niet helder werd.

Carbonia viel. De leiders werden gevangengenomen. De legers werden verspreid. En de alliantie besloot, in een moment van collectieve woede waarover historici nog steeds discussiëren, om Carbonia niet alleen te verslaan, maar ook te verbannen. De hele natie – soldaten, burgers, gezinnen, kinderen – werd de zuidoostelijke moerassen in gedreven, de enige plek op Pangea waar hun grote carnivoren hen niet konden volgen. De dinosaurussen, afgeschrikt door het moeras, keerden terug bij de grens. De Carbonianen liepen alleen verder, de modder, de insecten en de duisternis in.

Het was bedoeld als een doodvonnis.

Dat was het niet.

• • •

De Carbonianen overleefden. Ze deden zelfs meer dan alleen overleven. Door jaren van lijden en vindingrijkheid – jaren waarin ze leerden welke insecten je kon eten en op welke je kon rijden, welk gif je kon melken voor medicijnen en welk gif je op een mes kon smeren – bouwden ze iets nieuws op. Niet echt een rijk. Iets vreemders en moeilijker te definiëren. Een netwerk. Een oligarchie van moerasheren die hun drassige domein met ijzeren hand en een geduld dat grensde aan het onmenselijke regeerden.

Ze temden de reusachtige insecten op dezelfde manier als ze ooit vleesetende dinosaurussen hadden getemd: methodisch, meedogenloos en met een bijna geniaal gevoel voor wreedheid waar de rest van Pangea liever niet aan dacht. Gepantserde duizendpoten werden lastdieren. Reusachtige libellen werden verkenners en boodschappers. De grote